

УДК 349.2

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2026-52-2-213-225>

**ПРИНЦИП ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ
ЯК МЕЖА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПРАЦІ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Мельничук Р.В.

**THE PRINCIPLE OF RESPECT FOR HUMAN DIGNITY
AS A LIMIT ON THE ENFORCEMENT OF LABOUR DISCIPLINE
IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW**

Melnychuk R.V.

Стаття присвячена дослідженню принципу поваги до людської гідності як засадничої межі широти забезпечення дисципліни праці в Національній поліції України в умовах воєнного стану. Актуальність теми зумовлена тим, що в період повномасштабної війни об'єктивно зростають службове навантаження на працівників поліції, суспільні очікування щодо їхньої лояльності, стійкості, дисциплінованості та бездоганності публічної поведінки, а також інтенсивність дисциплінарного контролю з боку суб'єктів владних повноважень. За таких умов особливої ваги набуває питання про те, де проходить межа між правомірним посиленням дисциплінарного впливу, зумовленим потребами національної безпеки, і таким втручанням у трудову, приватну та особисту сфери працівника, яке вже суперечить вимогам поваги до його людської гідності.

Обґрунтовано, що навіть за умов дії воєнного стану людська гідність працівника Національної поліції не втрачає значення пріоритетного критерію визначення правомірності дисциплінарного регулювання та правозастосування. Встановлено, що однією з ключових проблем у цій сфері є такий спосіб нормативного поєднання правових і морально-етичних вимог, за якого останні починають фактично діяти як самостійна підстава для надмірного розширення дисциплінарного контролю. Доведено, що нечіткість етичних критеріїв, орієнтація на оцінні категорії на кшталт «підриву авторитету поліції», а також символічне ототожнення всієї особи поліцейського з його службовим статусом створюють умови для послаблення юридичної визначеності та зростання ризику свавільного дисциплінарного впливу. Окрему увагу приділено проблемі розмивання межі між службовою та позаслужбовою поведінкою працівника поліції, передусім у кіберпросторі. Аргументовано, що в умовах війни зростають ризики того, що майже будь-яка публічна поведінка поліцейського навіть у позаробочий час може тлумачитись як дисциплінарно значуща поведінка (і тоді, коли зв'язок такої поведінки з виконанням службових функцій не є реальним, безпосереднім і належно доведеним). У статті також проаналізовано процедурні ризики, пов'язані з особливостями дисциплінарного провадження в період дії воєнного стану, зокрема зі спрощенням службового розслідування, послабленням процесуального

дисанціювання між ініціюванням, розслідуванням і вирішенням дисциплінарної справи, а також із можливістю перегляду вже застосованих заходів дисциплінарного впливу.

Зроблено висновок, що принцип поваги до людської гідності в правотворчій і правозастосовній практиці повинен розглядатися не як декларативна цінність, а як реальний нормативний орієнтир для обмеження дисциплінарної влади, для недопущення підміни індивідуальної відповідальності працівника реагуванням на системні управлінські недоліки, а також для збереження справедливого балансу між публічним інтересом, інтересами служби та основоположними правами поліцейського.

Ключові слова: воєнний стан, дисципліна праці, дисциплінарний вплив, людська гідність, публічний інтерес, юридична визначеність.

Постановка проблеми. У контексті поточного загострення геополітичних конфліктів у різних регіонах світу актуалізується питання про дієвість прав людини, а також про об'єктивну спроможність держави, охопленої повномасштабною війною, забезпечувати охорону прав людини та повагу до людської гідності громадян, зокрема публічних службовців як працівників, які своєю працею тією чи іншою мірою забезпечують виконання функцій держави. Особливої ваги це питання набуває у зв'язку з осмисленням можливостей збереження поваги до людської гідності працівників правоохоронних органів [див., напр.: 1, с. 492], які в умовах дії правового режиму воєнного стану виконують свої обов'язки за умов підвищеного навантаження та виснажливої інтенсивності праці. Вказане закономірним чином зумовлюється, серед іншого, розширенням кола завдань, які вони зобов'язані вирішувати, зростанням значення оперативного виконання ними своїх обов'язків, а також посиленням уваги суб'єкта дисциплінарної влади до дотримання такими працівниками вимог правил і стандартів дисципліни як у робочий, так і в позаробочий час, у тому числі в кіберпросторі. У зв'язку з цим на практиці виникають ризики того, що об'єктивно необхідне підвищення інтенсивності роботи і розширення завдань правоохоронних органів (в цілому та Національної поліції України зокрема),

насамперед на тлі кадрової кризи, здійснюватимуться за рахунок посилення трудової експлуатації працівників цих органів публічної влади. Це, своєю чергою, може створити враження, ніби за відповідних умов публічні службовці позбавляються гідності та основних прав громадянина або що нехтування їхньою гідністю та правами є допустимим, хоча за загальним правилом такі права не повинні обмежуватися внаслідок самого лише факту перебування на посадах у правоохоронних органах та підвищених вимог до їх рівня дисципліни праці. Між тим, важливо зазначити, що в контексті положень Конституції України загалом допускається посилення обов'язків працівників органів публічної служби в цілому і правоохоронних органів зокрема, а також дисциплінарного впливу на них. Однак при цьому необхідно враховувати таке: по-перше, такі працівники наділені людською гідністю та правом на повагу до неї; по-друге, воєнний стан не може розглядатися як правовий режим, що припиняє дію основ правовпорядку в державі, який розбудовується крізь призму людиноцентризму і передбачає безумовність реалізації принципу поваги до людської гідності, зокрема і в системі публічного адміністрування у сфері правоохорони. З огляду на це в контексті триваючої повномасштабної війни вбачається потреба у виявленні та аналізі актуальних проблем реалізації принципу поваги до людської

гідності працівників Нацполіції при забезпеченні дисципліни праці в цих органах публічної служби, що прямо чи опосередковано позначаються на кадровому потенціалі системи правоохоронних органів, а відтак і на безпековій ситуації у сфері забезпечення національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі досі комплексно не розглядалося питання про людську гідність працівників Нацполіції України як призму, крізь яку слід осмислювати межі дисциплінарного впливу на працівників таких органів публічної служби в умовах воєнного стану, а також про пов'язані із цим проблеми. Однак слід констатувати, що окремі аспекти цього питання все ж уже ставали предметом наукових досліджень. Зокрема, дотепер ученими вже розглядалися такі суміжні питання: по-перше, забезпечення поваги до людської гідності як принципу, що перешкоджає заміні правового порядку логікою надзвичайного адміністрування в умовах воєнного стану, а також як категорії, в контексті якої осмислюються позитивні обов'язки держави щодо захисту прав людини та забезпечення ефективних засобів правового захисту (О. Г. Данильняном і О. П. Дзьобанем [2], Х. М. Маркович [3]); по-друге, особливості переосмислення в умовах воєнного стану цілей, завдань та функцій правоохоронних органів, а також статусу їх працівників (О. В. Бабарицьким і С. М. Іващенко [4], О. В. Дручек і О. М. Волуйком [5], Ю. О. Загуменною [6], Е. О. Музичуком [7] і А. С. Романовою [8] та ін.); по-третє, права людини і трудові права працівників правоохоронних органів (Ю. В. Бершадською [9], Л. Літор [10], М. В. Логіною [11] та ін.), а також особливості забезпечення дисципліни праці в таких органах публічної служби, які не

можуть бути підставою для порушення або неправомірного обмеження прав і свобод таких працівників, крім випадків, прямо передбачених законодавчим актом (І. М. Євхутич і В. М. Парасюком [12], Б. А. Іванюком [13], П. П. Кузьмінім [14], Ю. О. Легезою [15], Д. М. Цеханом, О. М. Коропатовим [16] та ін.). Таким чином, можемо констатувати, що, по-перше, наразі у науці вже сформовано значну теоретичну основу для осмислення сутності людської гідності та її зв'язку з межами впливу суб'єкта владних повноважень на сферу прав і свобод людини, зокрема в умовах воєнного стану; по-друге, опубліковані на сьогодні дослідження поки що не містять систематичного викладення проблематики узгодженої з вимогами принципу поваги людської гідності дії правового режиму забезпечення дисципліни праці в правоохоронних органах в умовах воєнного стану.

Відтак, **метою** статті є виявлення та науковий аналіз актуальних проблем реалізації принципу поваги до людської гідності у сфері забезпечення дисципліни праці в Національній поліції України в умовах воєнного стану, а також з'ясування їх значення для визначення меж допустимого дисциплінарного впливу на працівника правоохоронного органу. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: 1) визначити, яким чином особливості правового режиму воєнного стану впливають на межі допустимого посилення дисциплінарного впливу на працівників Національної поліції України; 2) виявити проблеми правового регулювання, за яких морально-етичні вимоги до поведінки працівника, а також позаслужбова поведінка правоохоронця можуть ставати підставою для надмірного розширення дисциплінарного контролю в умовах дії воєнного стану;

3) проаналізувати окремі процедурні ризики дисциплінарного провадження в Національній поліції України в умовах воєнного стану з погляду дотримання вимог людської гідності та справедливого розгляду;

4) окреслити ризики перенесення системних недоліків у функціонуванні правоохоронного органу на індивідуальну дисциплінарну відповідальність працівника.

Викладення основного матеріалу.

Попри численні обмеження прав, свобод та законних інтересів, які допускаються режимом воєнного стану, відповідно до ст. 64 Конституції України кожен працівник Нацполіції зберігає право на повагу до гідності, а також на захист цього права, у тому числі в судовому порядку, наприклад у разі його порушення при регламентації та забезпеченні дисципліни праці. При цьому застосування заходів дисциплінарного впливу, які явно порушують людську гідність, свідчить як про незаконність самих таких заходів, так і про неправомірність здійснення владних повноважень щодо забезпечення дисципліни праці, якщо вони реалізуються через інструментальне ставлення до людини, поведінка якої таким чином упорядковується. Разом із тим, хоча принцип поваги до гідності формально включений до нормативної моделі забезпечення дисципліни праці в Нацполіції і не може бути переглянутий в умовах воєнного стану, а навпаки, має реалізовуватися в контексті вимог міжнародно-правових актів, Конституції України, законодавства про працю та інших нормативно-правових актів, це ще не означає такого: по-перше, що регулювання суміжних питань дисципліни, зокрема розширення обов'язків працівників, справді враховує принцип поваги до гідності, тобто формує такий нормативний та інституційно-організаційний фон, за якого забезпечення дисципліни не пов'язане з

інструментальним ставленням до працівника; по-друге, що конкретизоване регулювання притягнення працівників до дисциплінарної відповідальності повною мірою відповідає всім вимогам принципу гідності.

Осмилюючи викладене, а також комплексно аналізуючи чинне законодавство України щодо регулювання питань забезпечення дисципліни праці в Нацполіції, можна дійти висновку, що першою істотною проблемою в цій сфері є такий спосіб правового регулювання відносин із забезпечення дисципліни праці, за якого правові та етичні вимоги поєднуються таким чином, що останні нерідко починають діяти як самостійна й повноцінна основа для розширення дисциплінарного контролю щодо працівників. У цьому контексті слід враховувати, що правила етичної поведінки правоохоронців прямо поширюються на всіх таких працівників незалежно від посади, спеціального звання та місцезнаходження, а серед їхніх цілей законодавцем названо формування почуття відповідальності перед суспільством і законом, а також зміцнення авторитету відповідних органів влади та підвищення довіри громадян до них і до держави загалом. Отже, ці правила, з одного боку, змістовно вибудовуються на осмисленні цінності прав людини, верховенства права, справедливості та поваги до гідності, що саме по собі відповідає демократичному розумінню правоохоронної служби. Однак, з іншого боку, саме через них у сферу правового регулювання дисципліни праці проникають оцінні категорії репутаційного та іміджевого характеру, які нерідко не мають тієї міри юридичної визначеності, якої вимагає принцип верховенства права [див., напр.: 17, с. 1–2]. З цієї причини слід погодитися з українськими вченими О.В. Брусаковою та О.П. Гетьманець у тому,

що на сьогодні зберігається гостра необхідність у чіткому законодавчому визначенні тих порушень етичних вимог, які мають спричиняти дисциплінарну відповідальність, із відмовою від розпливчастих критеріїв на кшталт «підрив авторитету поліції» та інших подібних формулювань [18, с. 88]. Як убачається, особливої актуальності це питання набуває саме в контексті дотримання принципу поваги до гідності, адже сама гідність і вимога поваги до неї передбачають, що особа, яка може бути притягнута до дисциплінарної відповідальності, має бути здатна заздалегідь передбачити те, яка саме її поведінка буде визнана протиправною і з якої причини [див., напр.: 19, с. 183]. Якщо ж держава виявиться нездатною забезпечити таку юридичну визначеність етичних вимог як нормативної основи притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності, то це означатиме допущення нею умов, за яких спостерігатиметься зростання необґрунтованих ризиків [див., напр.: 20, с. 258, 263–265], а саме того, що: по-перше, дисциплінарний вплив на працівника може вибудовуватися не на критеріях виявлення допущеного ним порушення правомірно встановленого обов'язку, а на сформованому вже після вчинення діяння враженні начальника про невідповідність поведінки працівника організаційним очікуванням або бажаному публічному образу правоохоронця; по-друге, суб'єкт дисциплінарної влади може зловживати широтою розсуду при інтерпретації відповідності поведінки працівника морально-етичним вимогам, створюючи цим корупційні та інші кадрові ризики для належної реалізації правоохоронної функції держави, що, своєю чергою, потенційно загрожує досягненню цілей у відповідній сфері.

Наступною важливою проблемою правового регулювання питань забезпечення дисципліни праці у Нацполіції є *розмивання межі між службовою та позаслужбовою сферами поведінки працівника, особливо в умовах воєнного стану*. Важливо в цьому контексті відзначити, що Європейський кодекс поліцейської етики прямо вказує на те, що: по-перше, працівники поліції, як правило, користуються тими самими громадянськими та політичними правами, що й інші громадяни, а обмеження цих прав допустимі лише тією мірою, якою вони необхідні для належного здійснення поліцейських функцій у демократичному суспільстві, встановлені законом та сумісні з Європейською конвенцією прав людини; по-друге, дисциплінарні заходи мають підлягати перегляду незалежним органом чи судом. Загалом такий самий підхід має застосовуватися і на національному рівні, зокрема у світлі низки рішень Конституційного Суду України, і насамперед підп. 2.3 п. 2 мотивувальної частини Рішення № 11-р(П)/2023, в якому стверджується, що людська гідність визнається домінантним критерієм правомірності обмежень прав, а особиста та сімейна сфера сприймається як автономне буття людини, у якому вона проявляє себе як особистість поза межами суспільної діяльності. При цьому слід зазначити, що в умовах воєнного стану ця гарантія в практичній площині може нівелюватися, оскільки майже будь-яка публічна поведінка працівника поліції у позаслужбовий час, особливо в кіберпросторі, як уже було продемонстровано в попередньому підрозділі, нерідко починає розглядатися як потенційно дисциплінарно значуща лише тому, що вона здатна викликати негативну реакцію суспільства, а відтак і керівництва та колег такого працівника. У

цьому контексті важливо підкреслити, що проблема полягає не стільки в самій можливості надання позаслужбовій поведінці дисциплінарного значення, скільки в тому, що чинне позитивне право дотепер не виробило достатньо розвинених критеріїв, які дозволяли б відрізнити випадки, в яких між такою поведінкою та законним службовим, а ширше й публічним, інтересом дійсно існує реальний і доведений зв'язок, від випадків, коли дисциплінарний вплив на сферу позаслужбового життя працівника фактично перетворюється на форму систематичного контролю над особистістю.

При цьому відповідна проблема посилюється низкою взаємопов'язаних істотних факторів. По-перше, до таких факторів слід віднести фактичне розширення в умовах воєнного стану обсягу дій, учинених у позаробочий час, які можуть набувати дисциплінарного значення, адже, якщо в мирний час увага суб'єкта дисциплінарної влади зазвичай зосереджується на явно протиправних або відверто неетичних публічних висловлюваннях і вчинках працівника (зокрема в кіберпросторі), то в умовах воєнного стану помітно зростає чутливість до його позаслужбової поведінки поліцейського. По-друге, серед таких факторів слід назвати й зміну характеру оцінки наслідків поведінки працівника поліції, адже в умовах війни держава і суб'єкти дисциплінарної влади об'єктивно схиляються до використання більш раннього, превентивного втручання у сферу приватного життя публічних службовців. Як убачається, з одного боку, це може бути виправдано підвищеною цінністю запобігання загрозам, а з іншого – саме в цьому контексті особливим чином зростає ризик того, що реагування суб'єкта дисциплінарної влади на ті чи інші обставини буття ґрунтуватиметься не на

доведеній шкоді або достатньо тісному причинно-наслідковому зв'язку поведінки поліцейського із охоронюваним інтересом, а на абстрактних припущеннях, загальних побоюваннях і ретроспективній гіперболізації вчинків працівника. По-третє, серед розглядуваних факторів слід виокремити й посилення тенденцій до символічного розширення службового статусу працівника на всю його особу (включно з цифровою ідентичністю).

Окреме місце серед проблем правового регулювання дисципліни праці в Нацполіції посідає характер «виняткової» правотворчості у відповідній сфері, який поряд із нормативно-правовим забезпеченням адаптації діяльності таких органів публічної служби до умов воєнного часу зумовив і зниження гарантій захисту прав, свобод і законних інтересів працівника за рахунок режимного розширення повноважень суб'єкта дисциплінарної влади. Зокрема, Законом України від 15 березня 2022 року № 2123-IX Дисциплінарний Статут Національної поліції України було доповнено розділом V «Особливості проведення службового розслідування в період дії воєнного стану», що передбачає низку виняткових правил, здатних нівелювати реалізацію принципу поваги до людської гідності працівника правоохоронного органу. До числа таких особливостей належать, зокрема, письмова форма провадження, можливість виклику з використанням електронної комунікації, презумпція отримання такого виклику на другий день після відправлення (у разі направлення поштою – на четвертий день), визнання відмови від надання пояснень у разі неявки без поважних причин, спеціальний порядок доведення наказу про стягнення, а також скорочені строки внутрішнього і судового оскарження. Звісно, з управлінської

точки зору такі зміни режиму регулювання дисципліни праці в правоохоронних органах в умовах повномасштабної війни є цілком зрозумілими, оскільки в цих умовах держава зацікавлена в оперативному реагуванні на дисциплінарні проступки, а також у забезпеченні високого рівня дисциплінованості правоохоронців. Однак у контексті принципу поваги до людської гідності відповідні «виняткові» режимні правила створюють суттєві ризики порушення прав, свобод і законних інтересів працівника, оскільки прискорення і спрощення дисциплінарної процедури не повинні призводити до зниження реальності права працівника бути почутим, надати пояснення, своєчасно дізнатися про сутність пред'явлених до нього претензій і ефективно захистити себе. В іншому разі дисциплінарне провадження починає сприймати людину не як суб'єкта права, а передусім як елемент організаційної керованості, щодо якого розмивається позитивний обов'язок держави діяти шанобливо, неупереджено і уникати невинувато широкою свободи розсуду при забезпеченні дисципліни

Також особливої уваги в цьому питанні заслуговує те, що в ч. 2 ст. 26 чинної редакції Статуту передбачено, що службове розслідування щодо поліцейського, якщо таким не є заступник керівника Нацполіції або керівник територіального органу поліції, може проводити не лише дисциплінарна комісія, а й одна особа, включаючи безпосередньо уповноваженого керівника. При цьому, якщо розслідування проводить сам керівник, який його призначив, то він одразу відображає встановлені обставини в наказі про притягнення до дисциплінарної відповідальності (або в довідці про відсутність проступку). Ключова проблема цього правила, як видається, полягає в тому,

що воно різко послаблює внутрішню процесуальне дистанціювання між тим, хто ініціює дисциплінарне реагування на проступок (ймовірний проступок), тим, хто збирає та оцінює матеріали (докази), і тим, хто фактично визначає результат справи на основі зібраних доказів. Так, у разі, коли розслідування проводить один суб'єкт, тим більше сам керівник, який його призначив, виникає ризик злиття функцій ініціювання провадження, розслідування обставин і вирішення справи. При цьому, у випадках, коли окремих висновок узагалі не складається, збільшується також і ризик практичного нівелювання гарантії письмового відображення всіх аспектів справи, які могли б бути критично перевірені на предмет повноти, логіки та неупередженості. Як убачається, нівелювати цю проблему можна шляхом закріплення вимоги щодо відповідності викладу обставин справи в наказі (або довідці про відсутність проступку) певним мінімальним стандартам повноти й мотивованості. При цьому істотність цієї проблеми передусім виявляється у тому, що належна реалізація принципу поваги до гідності працівника виражається не стільки в чемному й ввічливому ставленні до працівника в цілому та під час вирішення питання про вчинення ним дисциплінарного проступку, скільки у визнанні особи повноцінним суб'єктом взаємовідносин в цілому і зокрема суб'єктом процедури забезпечення дисципліни праці, а не суто об'єктом розсуду суб'єкта дисциплінарної влади. Так, у тому випадку, якщо один і той самий суб'єкт фактично концентрує у своїй діяльності і перевірку, і кваліфікацію, і перехід до санкції, працівник поліції може опинитись у становищі процесуально ослабленої сторони, чия участь потенційно може зводитись до формальності.

Між тим, наголосимо, що такий підхід законодавця неможливо однозначно оцінити як такий, що обов'язково суперечить Конституції України та законодавству про працю, утім, слід визнати, що такий підхід недостатньою мірою враховує вимоги до справедливого дисциплінарного розгляду, а отже, створює інституційно-організаційні умови для зловживань дисциплінарною владою.

Крім того, слід звернути увагу й на те, що в ч. 3 ст. 29 Статуту законодавець встановлює правило, за яким прямий керівник особи, яка застосувала стягнення, протягом 10 днів має право як пом'якшити, так і посилити стягнення, а при застосуванні інших заходів дисциплінарного впливу – переглянути рішення і видати наказ про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності. Отже, таке повноваження вищого прямого керівника означає збереження для поліцейського стану відкритої дисциплінарної невизначеності навіть після видання наказу про той чи інший дисциплінарний вплив. У цьому контексті доцільно зазначити, що якщо посилення санкції відбувається без нової повноцінної процедури заслуховування, без гарантованої можливості заперечити проти перегляду і без нового неупередженого аналізу обставин провадження, то виникає серйозний ризик порушення процесуальної рівноваги сторін. Саме тому це правило може бути оцінене як таке, що допускає ситуацію, за якої особа продовжує перебувати в стані підвищеної уразливості внаслідок невизначеності свого дисциплінарно-правового становища.

Окреслену проблему суттєво посилює і ч. 4 ст. 29 Статуту, якою допускається, що рішення про інші заходи дисциплінарного впливу, які формально не є дисциплінарним стягненням, згодом може бути переглянуте

прямим керівником із виданням наказу вже про притягнення до дисциплінарної відповідальності. Як убачається, таке «виняткове» правило розмиває межу між невластивим каральним реагуванням і власне дисциплінарним покаранням. В означеному випадку цілком закономірним чином зростає ризик того, що спочатку більш м'яка або невизначена реакція починає діяти як попередня стадія притягнення до відповідальності, не супроводжувана тим обсягом гарантій, який зазвичай має передувати покаранню. Крім того, в контексті вимог принципу законності це правило може розглядатися як таке, що створює ризик обходу суворих процедурних гарантій дотримання прав, свобод і законних інтересів працівника, що, своєю чергою, пов'язане з ризиком перетворення працівника Нацполіції на носія статусу особи, підозрюваної у службовій нелояльності, протягом тривалого періоду.

Також як самостійну проблему слід виокремити те, що в умовах повномасштабної війни істотно змінюється саме функціональне навантаження на Нацполіцію. Зокрема, до функцій щодо запобігання та протидії порушенням законодавству додаються виїзди на місця обстрілів, участь в процесах фіксації воєнних злочинів, протидії диверсійно-розвідувальним групам і мародерству, а також евакуації населення. Одночасно з цим у суспільстві зростають очікування щодо лояльності, патріотизму, психофізіологічної витривалості, високого рівня дисципліни, невідступності та інституційної надійності кожного публічного службовця, а передусім тих із них, чия діяльність безпосередньо позначається на стані національної безпеки. Зокрема, дослідження українських учених [21; 22] підтверджують, що трансформація функціонування Національної поліції в

умовах воєнного стану призвела як до кількісного збільшення робочого навантаження на кожного працівника поліції, так і до якісної зміни низки поліцейських функцій, а також завдань, пов'язаних із забезпеченням безпеки суспільства. У таких умовах, звісно, якісно змінюється психологічний стан працівників Нацполіції та інших правоохоронних органів [23, с. 64–68], а також сама структура професійних ризиків, оскільки зростає кількість ситуацій, у яких помилка, затримка, емоційний зрив, недостатність матеріально-технічних ресурсів, необхідних для належного виконання службових завдань, неясність наказу, що підлягає негайному виконанню, або системний збій у роботі згодом можуть бути переосмислені як діяння, за яке повинен нести дисциплінарну відповідальність конкретний працівник, хоча об'єктивно він не відповідає за відповідні результати або принаймні не повинен нести таку відповідальність повною мірою. Іншими словами, у такому разі режим дисципліни праці в Нацполіції може перетворитися не на основу справедливого реагування на дисциплінарний проступок і запобігання порушенням правового режиму дисципліни праці, а на механізм розмивання відповідальності керівників та управлінського перенесення системних проблем у функціонуванні правоохоронного органу або його структурного підрозділу на окремих працівників-виконавців.

Висновки. Узагальнюючи викладене в цій науковій статті, зазначимо, що досвід, який вимушено набула Україна з 2014 року (а особливо з 2022 року), дає змогу зрозуміти складність забезпечення умов поваги до людської гідності громадян в умовах повномасштабної війни загалом [див., напр.: 24; 25] і, передусім, проблематику врахування

сучасної доктрини людської гідності працівників Нацполіції при осмисленні меж правового регулювання допустимого посилення дисциплінарної влади щодо працівників таких органів публічної служби. При цьому комплексне науково-практичне осмислення такої проблематики дії режиму забезпечення дисципліни праці в цих органах публічної служби в умовах триваючої війни дає змогу зрозуміти перспективи оптимізації умов забезпечення поваги до людської гідності відповідних працівників як у процесі формування норм законодавства про дисципліну в правоохоронних органах в умовах воєнного стану, так і в процесі реалізації цих норм, мінімізуючи тим самим три взаємопов'язані ризики. По-перше, недостатнє розуміння вимог поваги до людської гідності таких працівників може призвести до того, що стандарти належної службової поведінки будуть непомітно завищені до такого рівня, за якого будь-яка професійна помилка, невдалий результат справи тощо можуть ретроспективно кваліфікуватися як дисциплінарний проступок. По-друге, наслідки впливу комплексу деструктивних факторів, що порушують нормальне функціонування Нацполіції як цілісного механізму, наприклад унаслідок недоліків планування, розподілу сил і засобів, а також відсутності ефективного контролю за виконанням наказів з боку начальства тощо, можуть бути перенесені на окремих працівників шляхом покладання на них особистої професійної відповідальності за збій в роботі правоохоронного органу (його структурного підрозділу), що мають системний характер. По-третє, недостатнє розуміння сутності зобов'язань щодо поваги до людської гідності може сприяти розмиванню відмінностей між законними вимогами дисципліни та дискреційним

тиском командування на працівників, зокрема з метою неправомірної трудової експлуатації, спонукання до замовчування працівником фактів корупції у Нацполіції тощо.

Література:

1. Basic aspects of the compliance with discipline and legitimacy within the official activities of police / D. Sirokha, V. Felyk, Ye. Podorozhnii, A. Podorozhnii. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 25, No. 9. P. 487–492.

2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану. *Інформація і право*. 2025. № 1 (52). С. 9–21. DOI: 10.37750/2616-6798.2025.1(52).324649.

3. Маркович Х. М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. Аналітичне-порівняльне правознавство. 2023. № 4. С. 95–99. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.04.13.

4. Бабарицький О. В., Іващенко С. М. Правовий режим воєнного стану та його вплив на діяльність правоохоронних органів, Збройних Сил України та Національної гвардії України. *Адміністративне право і процес*. 2025. № 3. С. 19–33. DOI: 10.32782/2227-796X.2025.3.02.

5. Druchek O. V., Voluyko O. M. Law enforcement activities under the legal regime of martial law in Ukraine: peculiarities of implementation. *Scientific Bulletin of Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine*. 2024. Vol. 1. P. 35–41. DOI: 10.59226/2786-6920.1.2024.43-51.

6. Zahumenna Yu. Functioning of the Police under Martial Law: The Experience of Ukraine. *Hungarian Law Enforcement*. 2025. Special Issue. P. 197–209. DOI: 10.32577/MR.2025.KSZ.1.13.

7. Музичук Е. О. Особливості правового регулювання діяльності підрозділів кримінальної поліції під час дії правового режиму воєнного стану. *Форум Права*. 2025. Вип. 83 (3). С. 91–99. DOI: 10.5281/zenodo.16746364.

8. Романова А. С. Правоохоронна діяльність і воєнний стан: морально-правові особливості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2022. № 3 (35). С. 89–94. DOI: 10.23939/law2022.35.089.

9. Бершадська Ю. В. Трудо-правовий статус авіаційного персоналу в системі Міністерства внутрішніх справ України та його особливості. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 13–24. DOI: 10.32631/pb.2023.1.01.

10. Litor L. Collective labour rights of police officers: Global labour constitutionalism and militaristic labour constitutionalism. *Global Constitutionalism*. 2023. Vol. 12, No. 1. P. 174–213. DOI: 10.1017/S2045381722000235.

11. Логінова М. В. Правові механізми забезпечення гарантій трудових прав та захисту прав працівників Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 92, ч. 2. С. 201–205. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.92.2.26.

12. Євхутич І. М., Парасюк В. М. Трудова дисципліна в контексті трудових відносин під час воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 91, ч. 2. С. 135–143. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.91.2.17.

13. Іванюк Б. А. Умови застосування заохочень до працівників Національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 4. С. 35–40. DOI: 10.32844/2618-1258.2022.4.7.

14. Кузьмін П. П. Місце норм адміністративного права в системі правових засад забезпечення дисципліни та законності в діяльності Національної поліції. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 2 (35). С. 434–442. DOI: 10.32631/vca.2025.2.68.

15. Лерега Ю. О. Система дисциплінарних стягнень як гарантія забезпечення службово-трудова дисципліни. *Право України*. 2023. № 12. С. 29–39. DOI: 10.33498/lopu-2023-12-029.

16. Цехан Д. М., Коропатов О. М. Деякі питання щодо дисциплінарної відповідальності поліцейських під час дії режиму воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 29. С. 410–415. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2023.29.49.

17. Singh D. The Causes of Police Corruption and Working towards Prevention in Conflict-Stricken States. *Laws*. 2022. Vol. 11, No. 5. P. 1–19. DOI: 10.3390/laws11050069.

18. Брусакова О. В., Гетманець О. П. Правила етичної поведінки поліцейських як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. Форум Права. 2025. Вип. 81 (1). С. 83–89. DOI: 10.5281/zenodo.13923455.

19. Stefanchuk M. Enforcement of decisions in Ukraine: prospects for the development of the legal institute. Access to Justice in Eastern Europe. 2023. Vol. 3 (20). P. 179–191. DOI: 10.33327/AJEE-18-6.3-n000315.

20. Stefanchuk M. Disciplinary Proceedings Against Judges in Ukraine: Current Issues of Legislation. Access to Justice in Eastern Europe. 2024. Vol. 7, No. 3. P. 256–278. DOI: 10.33327/AJEE-18-7.3-a000320.

21. Buhaichuk K. L. Activities of the National Police of Ukraine During Martial Law as a Factor for Ensuring National Security and European Integration of the State. Law and Safety. 2025. Vol. 98, No. 3. P. 7–15. DOI: 10.32631/pb.2025.3.01.

22. Koteliukh M. Transformation of functions of the National Police as an entity ensuring law and order under martial law. Entrepreneurship, Economy and Law. 2024. Vol. 1. P. 25–29. DOI: 10.32849/2663-5313/2024.1.04.

23. Shvets D., Kisil Z., Kisil R. V. Psychological specificity of police officers' professional actions under martial law. Social and Legal Studios. 2025. Vol. 8, No. 2. P. 62–70. DOI: 10.32518/sals2.2025.62.

24. Berchenko H., Slinko T., Horai O. Unamendable Provisions of the Constitution and the Territorial Integrity of Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe. 2022. Vol. 4-2 (17). P. 113–127. DOI: 10.33327/AJEE-18-5.4-n000447.

25. Marchuk V. Ukrainian State Policy under the Martial Law. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2023. Vol. 13, No. 2. P. 17–22.

References:

1. Basic aspects of the compliance with discipline and legitimacy within the official activities of police / D. Sirokha, V. Felyk, Ye. Podorozhnii, A. Podorozhnii. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 25, No. 9. P. 487–492.

2. Danylian O. H., Dzoban O. P. Zakhyst prav liudyny v Ukraini v umovakh voiennoho stanu.

Informatsiia i pravo. 2025. № 1 (52). S. 9–21. DOI: 10.37750/2616-6798.2025.1(52).324649.

3. Markovych Kh. M. Prava i svobody liudyny v umovakh voiennoho stanu: fokus priorytetiv. Analitychne-porivnialne pravoznavstvo. 2023. № 4. S. 95–99. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.04.13.

4. Babarytskyi O. V., Ivashchenko S. M. Pravovyi rezhym voiennoho stanu ta yoho vplyv na diialnist pravookhoronnykh orhaniv, Zbroinykh Syl Ukrainy ta Natsionalnoi hvardii Ukrainy. Administratyvne pravo i protses. 2025. № 3. S. 19–33. DOI: 10.32782/2227-796X.2025.3.02.

5. Druchek O. V., Voluyko O. M. Law enforcement activities under the legal regime of martial law in Ukraine: peculiarities of implementation. Scientific Bulletin of Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine. 2024. Vol. 1. P. 35–41. DOI: 10.59226/2786-6920.1.2024.43-51.

6. Zahumenna Yu. Functioning of the Police under Martial Law: The Experience of Ukraine. Hungarian Law Enforcement. 2025. Special Issue. P. 197–209. DOI: 10.32577/MR.2025.KSZ.1.13.

7. Muzychuk E. O. Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання diialnosti pidrozdiliv kryminalnoi politsii pid chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu. Forum Prava. 2025. Vyp. 83 (3). S. 91–99. DOI: 10.5281/zenodo.16746364.

8. Romanova A. S. Pravoookhoronna diialnist i voiennyi stan: moralno-pravovi osoblyvosti. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Serii: Yurydychni nauky. 2022. № 3 (35). S. 89–94. DOI: 10.23939/law2022.35.089.

9. Bershadska Yu. V. Trudo-pravovyi status aviatsiinoho personalu v systemi Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy ta yoho osoblyvosti. Pravo i bezpeka. 2023. № 1 (88). S. 13–24. DOI: 10.32631/pb.2023.1.01.

10. Litor L. Collective labour rights of police officers: Global labour constitutionalism and militaristic labour constitutionalism. Global Constitutionalism. 2023. Vol. 12, No. 1. P. 174–213. DOI: 10.1017/S2045381722000235.

11. Lohinova M. V. Pravovi mekhanizmy zabezpechennia harantii trudovykh prav ta zakhystu prav pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho

universytetu. Serii: Pravo. 2025. Vyp. 92, ch. 2. S. 201–205. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.92.2.26.

12. Yevkhtych I. M., Parasiuk V. M. Trudova dystsyplina v konteksti trudovykh vidnosyn pid chas voiennoho stanu. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo. 2025. Vyp. 91, ch. 2. S. 135–143. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.91.2.17.

13. Ivaniuk B. A. Umovy zastosuvannya zaokhochen do pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy. Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava. 2022. Vyp. 4. S. 35–40. DOI: 10.32844/2618-1258.2022.4.7.

14. Kuzmin P. P. Mistse norm administratyvnoho prava v systemi pravovykh zasad zabezpechennia dystsypliny ta zakonnosti v diialnosti Natsionalnoi politsii. Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. 2025. № 2 (35). S. 434–442. DOI: 10.32631/vca.2025.2.68.

15. Leheza Yu. O. Systema dystsyplinarnykh stiahnen yak harantiia zabezpechennia sluzhbovo-trudovoi dystsypliny. Pravo Ukrainy. 2023. № 12. S. 29–39. DOI: 10.33498/louu-2023-12-029.

16. Tsekhan D. M., Koropatov O. M. Deiaki pytannia shchodo dystsyplinarnoi vidpovidalnosti politseiskykh pid chas dii rezhymu voiennoho stanu. Yurydychnyi biuleten. 2023. Vyp. 29. S. 410–415. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2023.29.49.

17. Singh D. The Causes of Police Corruption and Working towards Prevention in Conflict-Stricken States. Laws. 2022. Vol. 11, No. 5. P. 1–19. DOI: 10.3390/laws11050069.

18. Brusakova O. V., Hetmanets O. P. Pravyla etychnoi povedinky politseiskykh yak ob'ekt administratyvno-pravovoho zabezpechennia. Forum Prava. 2025. Vyp. 81 (1). S. 83–89. DOI: 10.5281/zenodo.13923455.

19. Stefanchuk M. Enforcement of decisions in Ukraine: prospects for the development of the legal institute. Access to Justice in Eastern Europe. 2023. Vol. 3 (20). P. 179–191. DOI: 10.33327/AJEE-18-6.3-n000315.

20. Stefanchuk M. Disciplinary Proceedings Against Judges in Ukraine: Current Issues of Legislation. Access to Justice in Eastern Europe. 2024. Vol. 7, No. 3. P. 256–278. DOI: 10.33327/AJEE-18-7.3-a000320.

21. Buhaichuk K. L. Activities of the National Police of Ukraine During Martial Law as a Factor for Ensuring National Security and European Integration of the State. Law and Safety. 2025. Vol. 98, No. 3. P. 7–15. DOI: 10.32631/pb.2025.3.01.

22. Koteliukh M. Transformation of functions of the National Police as an entity ensuring law and order under martial law. Entrepreneurship, Economy and Law. 2024. Vol. 1. P. 25–29. DOI: 10.32849/2663-5313/2024.1.04.

23. Shvets D., Kisel Z., Kisel R. V. Psychological specificity of police officers' professional actions under martial law. Social and Legal Studios. 2025. Vol. 8, No. 2. P. 62–70. DOI: 10.32518/sals2.2025.62.

24. Berchenko H., Slinko T., Horai O. Unamendable Provisions of the Constitution and the Territorial Integrity of Ukraine. Access to Justice in Eastern Europe. 2022. Vol. 4-2 (17). P. 113–127. DOI: 10.33327/AJEE-18-5.4-n000447.

25. Marchuk V. Ukrainian State Policy under the Martial Law. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2023. Vol. 13, No. 2. P. 17–22.

Melnychuk R. V. The principle of respect for human dignity as a limit on the enforcement of labour discipline in the national police of Ukraine under martial law. – Article.

This article examines the principle of respect for human dignity as a foundational limit on the enforcement of labour discipline in the National Police of Ukraine under martial law. The relevance of the subject stems from the fact that, during full-scale war, police officers are required to perform their duties under conditions of intensified workload, heightened psychological strain, expanded functional responsibilities, and increased public expectations of loyalty, resilience, discipline, and institutional reliability. In such circumstances, the strengthening of disciplinary control may appear objectively necessary. However, this does not remove the need to determine where the boundary lies between the legitimate reinforcement of service discipline, justified by national-security concerns, and excessive interference with the labour, private, and personal sphere of a police officer, which would be incompatible with the requirement to respect human dignity.

The purpose of the article is to identify and analyse the current problems involved in implementing the principle of respect for human dignity within the framework of labour-discipline enforcement in the National Police of Ukraine under martial law, and to clarify the significance of that principle for defining the limits of permissible disciplinary influence over police personnel. The study is based on an analysis of the Constitution of Ukraine, the disciplinary legislation governing the National Police of Ukraine, the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine, the European Code of Police Ethics, and contemporary academic literature on human dignity, the labour rights of law-enforcement personnel, and disciplinary liability under martial law.

It is argued that, even under martial law, human dignity retains the status of a dominant criterion for assessing the lawfulness of disciplinary regulation and disciplinary practice. The article demonstrates that one of the central problems in this field lies in the manner in which legal and moral-ethical requirements are combined. In practice, ethical standards may begin to operate as an autonomous basis for expanding disciplinary control. The absence of sufficient legal certainty in such standards, together with the use of evaluative notions such as the “undermining of the authority of the police”, creates conditions for discretionary and potentially arbitrary interference with the rights of police officers.

Particular attention is paid to the progressive blurring of the boundary between on-duty and off-duty conduct, especially in the digital environment. The article argues that, under wartime conditions, there is a growing tendency to treat almost any public conduct of a police officer outside working hours as potentially discipline-relevant, even where the connection between such conduct and the legitimate interests of the service is neither direct nor properly established. In this respect, the author warns against a shift from the lawful strengthening of the public interest to its practical absolutisation, whereby privacy and

freedom of expression risk being displaced from the sphere of effective legal protection.

The article also analyses the procedural risks generated by the exceptional wartime rules governing disciplinary proceedings in the National Police of Ukraine. These include the simplification of internal investigations, the weakening of procedural separation between the initiation, investigation, and resolution of a disciplinary case, and the preservation of a state of disciplinary uncertainty through the possibility of revising disciplinary measures that have already been imposed. It is shown that such mechanisms, although understandable from an organisational and managerial perspective, may diminish the practical reality of an officer’s right to be heard, to know the substance of the allegations, and to defend himself or herself effectively.

The author concludes that the principle of respect for human dignity should be understood not as a merely declarative value, but as a genuine normative benchmark for limiting disciplinary power. It must serve, first, to prevent the transformation of disciplinary law into an instrument of excessive organisational control over the individual; secondly, to ensure that off-duty conduct is not subjected to unjustified disciplinary intrusion; and thirdly, to prevent systemic deficiencies in the functioning of the police institution from being shifted onto individual officers in the form of personal disciplinary liability.

Keywords: *disciplinary influence, human dignity, labour discipline, legal certainty, martial law, public interest.*

Авторська довідка:

Мельничук Роман Васильович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін ПВНЗ «Європейський університет»

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0006-0095-5650>

Дата подачі автором 15.04.2026.

Дата прийняття після рецензування 23.04.2026.

Дата публікації 09.05.2026.